

POSTANOWIENIE

Dnia 24 kwietnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

w sprawie z wniosku Z. J.
przy uczestnictwie [...] o podział majątku wspólnego i zniesienie współwłasności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 24 kwietnia 2015 r.,
zażalenia uczestnika postępowania W. J.
na postanowienie Sądu Okręgowego w Ł.
z dnia 6 listopada 2013 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając Sądowi
Okręgowemu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 25 października 2012 r. w sprawie z wniosku Z. J. z udziałem [...] o podział majątku wspólnego i zniesienie współwłasności zawiesił postępowanie apelacyjne wskazując jako podstawę art. 178 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Postanowieniem z dnia 6 listopada 2013 r. Sąd Okręgowy, w oparciu o art. 182 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c., umorzył postępowanie wobec niezgłoszenia w terminie roku od daty postanowienia o zawieszeniu postępowania wniosku o jego podjęcie.

Zażalenie na postanowienie z dnia 6 listopada 2013 r. wniósł uczestnik W. J. Skarżący wniósł o uchylenie orzeczenia zarzucając naruszenie art. 510 § 2 k.p.c. poprzez niewezwanie do udziału w sprawie wszystkich zainteresowanych, co na podstawie art. 379 pkt 5 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. skutkowało nieważnością postępowania, oraz naruszenie art. 178 i art. 182 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c. poprzez umorzenie postępowania po upływie roku od daty zawieszenia mimo braku zgodnego wniosku wszystkich uczestników w przedmiocie zawieszenia oraz braku podstaw do zastosowania art. 178 k.p.c. wobec zaistnienia innej rzeczywistej podstawy zawieszenia.

Sąd Najwyższy zważył:

W pierwszym rzędzie rozważyć należy, czy kognicja sądu rozpoznającego zażalenie na postanowienie o umorzeniu postępowania, w następstwie upływu przewidzianego prawem terminu jego zawieszenia, obejmuje badanie przyczyny zawieszenia postępowania. Stanowisko orzecznictwa w tym przedmiocie przeszło znamiennej ewolucję. Od akceptacji początkowego poglądu, że sąd ma nie tylko prawo, ale i obowiązek takiego badania (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 1972 r., I CZ 45/72, nie publ., z dnia 14 września 1977 r., III CRN 194/74, OSPiKA 1978, nr 4, poz. 80, z dnia 3 marca 1977 r., I CZ 20/77, OSNCP 1977, nr 12, poz. 238, uchwała z dnia 11 kwietnia 1985 r., III CZP 8/85, nie publ.) odstąpiono w późniejszych judykatach (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 1998 r., II CKN 713/98, OSP 1999, nr 10, poz. 176, z dnia 7 lutego 2003 r., III CK 276/02, nie publ., z dnia 18 czerwca 2004 r., II CK 383/03, nie publ., z dnia 9 lutego 2006 r., V CK 475/05, nie publ., z dnia 4 marca 2008 r., IV CSK 342/07, nie publ.). Pogląd pierwotny podzielany był jednak nadal m.in. w postanowieniach Sądu Najwyższego z dnia 18 sierpnia 1999 r., I CKN 535/99, nie publ., z dnia 4 września 2008 r., IV CSK 213/08, OSNC - ZD 2009 A, poz. 23, z dnia 25 marca 2010 r., I CSK 252/09, nie publ., z dnia 6 października 2010 r., II CSK 170/10, nie publ., z dnia 4 kwietnia 2014 r., II CSK 384/13, nie publ., z dnia 4 czerwca 2014 r., II CSK 561/13, nie publ. Z jednej strony odwoływano się do brzmienia art. 182 k.p.c. ("sąd umarza postępowanie"), zasady związania sądu wydanym postanowieniem (art. 365 k.p.c.) za wyjątkiem zmiany okoliczności (art. 359 § 1 k.p.c.) oraz nowego modelu postępowania cywilnego, zakładającego

kontradiktoryjność i aktywność procesową stron. Z drugiej wskazywano, że o umorzeniu postępowania decydują rzeczywiste przyczyny zawieszenia postępowania, a pozostawanie sprawy w stanie spoczynka jest wyjątkiem od przewidzianych w Konstytucji prawa do sądu oraz szczególnego obowiązku rozpoznawania spraw sądowych bez nieuzasadnionej zwłoki i podnoszono, że umorzenie postępowania skutkuje zaniechaniem merytorycznego rozpoznania sprawy cywilnej. Z tych względów przyjęto, że art. 182 § 1 k.p.c. powinien być wykładany ściśle, a umorzenie postępowania na podstawie tego przepisu jest dopuszczalne, jeżeli w sprawie zachodzą rzeczywiście wskazane w nim przyczyny, a nie kiedy w postanowieniu o zawieszeniu postępowania błędnie je zakwalifikowano.

Dominuje ponadto stanowisko, że dopuszczalność uchylecia bądź zmiany postanowienia nie kończącego postępowania w sprawie na podstawie art. 359 § 1 k.p.c. nie zachodzi, gdyż odstępstwo od zasady związania wydanym orzeczeniem nie może wynikać z potrzeby autokorekty wydanego orzeczenia wynikającej z dostrzeżenia wcześniejszego błędu, odmiennej oceny stanu faktycznego bądź prawnego tylko z następczej zmiany okoliczności faktycznych. Odwołanie się do tego przepisu przy kontroli postanowień o zawieszeniu postępowania, które zostały oparte na wadliwej podstawie, nie jest zatem możliwe.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym zażalenie opowiada się za stanowiskiem, że umorzenie postępowania na podstawie art. 182 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. jest dopuszczalne, jeżeli rzeczywiście zachodzą wskazane w nim przyczyny jego uprzedniego zawieszenia. Oznacza to, że Sąd drugiej instancji rozważając czy zachodzą podstawy umorzenia postępowania powinien poddać kontroli prawidłowość postanowienia z dnia 25 października 2012 r. Nie przesądzając jej wyniku zauważyć należy, że zażalenie trafnie kwestionuje wskazaną w uzasadnieniu podstawę zawieszenia postępowania apelacyjnego. Z treści protokołu rozprawy apelacyjnej wynika bowiem, że pełnomocnik wnioskodawczyni wnosił o zawieszenie postępowania w sprawie „do czasu ustalenia prawa własności działki zajętej pod garaż”. Zgodę na zawieszenie postępowania, nie kwestionując tak oznaczonego zakresu i przyczyny, wyrazili obecni uczestnicy postępowania. Sąd wystąpił do uczestników nieobecnych na

rozprawie o zajęcie stanowiska co do tego, czy wyrażają zgodę „na zawieszenie postępowania apelacyjnego w związku z wnioskiem pełnomocnika wnioskodawczyni, który oświadczył, że zamierza wystąpić o zasiedzenie działki zajętej pod garaż” i postanowieniem z dnia 25 października 2012 r., wydanym na posiedzeniu niejawnym, wobec nie udzielenia odpowiedzi zawiesił postępowanie apelacyjne. Pozostawiając na uboczu problem dopuszczalności „milczącej zgody” stwierdzić należy, że wnioski stron nie pokrywały się ani co do przyczyny zawieszenia ani etapu postępowania, którego spoczywanie sporu miało dotyczyć. Okoliczności powyższe są istotne już choćby z tej przyczyny, że odmienne są skutki umorzenia postępowania apelacyjnego i postępowania w sprawie. Umorzenie postępowania apelacyjnego przewidziane jest w kodeksie postępowania cywilnego jedynie w wypadku cofnięcia apelacji i powoduje uprawomocnienie się orzeczenia Sądu pierwszej instancji (art. 391 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Umorzenie zawieszonego postępowania w sprawie przez sąd drugiej instancji (z oznaczonymi wyjątkami) skutkuje uprawomocnieniem się zaskarżonego orzeczenia (art. 182 § 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), natomiast uchylenie postanowienia przez ten sąd i umorzenie postępowania prowadzi do usunięcia wcześniejszego orzeczenia z obrotu prawnego. Terminy wymagane do umorzenia postępowania zawieszonego z różnych przyczyn są odmienne (art. 182 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Rozbieżności zachodzą również w zakresie środków odwoławczych. Postanowienie o umorzeniu tylko postępowania w drugiej instancji podlega, jeżeli w sprawie co do zasady przysługuje skarga kasacyjna, zaskarżeniu zażaleniem na podstawie art. 394¹ § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2013 r., III CZ 12/13, nie publ., z dnia 7 listopada 2013 r., V CZ 53/13, nie publ., z dnia 9 grudnia 2014 r., V CSK 311/14, nie publ.), w innych wypadkach od postanowienia w przedmiocie umorzenia postępowania kończącego postępowanie w sprawie przysługuje skarga kasacyjna, o ile zachodzą dalsze przesłanki dopuszczalności jej wnoszenia, przewidziane w art. 519¹ § 1- § 4 k.p.c. (por. uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2000 r., III ZP 1/00, OSNC 2001, nr 1, poz. 1, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2014 r., II CZ 45/14, nie publ.). W tym stanie rzeczy zaskarżone postanowienie nie może się ostać.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 510 § 2 k.p.c. poprzez nie wezwanie do udziału w sprawie wszystkich zainteresowanych, co na podstawie art. 379 pkt 5 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. zdaniem skarżącego miało skutkować nieważnością postępowania Sąd Najwyższy wskazuje, że nie wzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym nie powoduje nieważności postępowania (por. mającą moc zasady prawnej uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2010 r., III CZP 112/09, OSNC 2010, nr 7-8, poz. 98).

Z tych względów zaskarżone postanowienie na podstawie art. 398¹⁵ w zw. z art. 394¹ § 3 i art. 13 § 2 k.p.c. podlega uchyleniu. O kosztach postępowania zażaleniowego postanowiono w oparciu o art. 108 § 2 w zw. z art. 394¹ § 3 i art. 13 § 2 k.p.c.